

การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย

กัตติมา พ่วงชิงงาม¹ และศุภวัสน์ อุนรัตน์บดี²

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²คณะภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยครุศาสตร์แห่งกรุงมอสโก

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย และศึกษาการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมของรัฐบาลรัสเซียผ่านแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ได้แก่ เคลมลิน และจัตุรัสแดง อาคารหลักของศาสนาแห่งซกออสในเมืองเซร์กีเยฟ ปาสาด สำนักแม่ชีในไวโดวิชี คอนแวนต์ และโบสถ์แห่งการเสด็จสู่สวรรค์ของพระเยซู คาลาเมนสโกเย โดยศึกษาจากคุณค่าทางประวัติศาสตร์และหลักเกณฑ์การพิจารณาที่ระบุไว้ในข้อกำหนดการยูเนสโก จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันมรดกโลกทางวัฒนธรรมทั้ง 4 แห่งกลายเป็นส่วนหนึ่งในเครื่องมือที่รัฐบาลที่พยายามผลักดันและใช้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ของสถานที่เหล่านี้มาผลิตความหมายซ้ำและประกอบสร้างอำนาจรัฐเพื่อก่อให้เกิดอุดมการณ์ชาตินิยมทำให้ประชาชนมีความภาคภูมิใจในอารยธรรมของตนจากความหมายที่รัฐบาลเลือกสรรให้กับแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกทั้ง 4 แห่ง ความสำเร็จของรัฐบาลที่สามารถประกาศเกียรติภูมิความยิ่งใหญ่ของประเทศผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมย่อมสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลรัสเซียสามารถสร้างคุณค่าให้กับตัวเองที่นำเอารัฐบาลกับชาติไว้ร่วมกันได้จากการสร้างความชอบธรรมของตนผ่านกระบวนการเหล่านี้

คำสำคัญ การผลิตซ้ำ อุดมการณ์ชาตินิยม มรดกโลก แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม มอสโก

The Reproduction of Nationalism through being The World Heritage in Moscow, Russia

Katima Pongchingngam¹ and Supawat Anuratbordee²

¹Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

²Graduate School of Arts, Moscow Pedagogical state University

Abstract

The Study on “The Reproduction of Nationalism through being the World Cultural Heritage in Moscow, Russia” studied World Cultural Heritage sites in Moscow, Russia; and to study the reproduction of nationalism through World Cultural Heritage sites in Moscow, including the Kremlin and Red Square, the Architectural Ensemble of the Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad, the Ensemble of the Novodevichy Convent, and the Church of the Ascension, Kolomenskoye. The study examined the historical values as well as UNESCO’s qualification. As a result, the four World Cultural Heritage Sites, according to the present study, have become part of the tools that served government, who tried to push and encourage historical values of these sites to reproduce and to construct the government power in order to establish a type of nationalism leading citizens to be proud of their own civilization from the definition of the four World Cultural Heritage Sites in Moscow which were chosen by the government. Moreover, the government’s success that it can proclaim its prestige and mightiness of the country through being a part of World Cultural Heritage reflects the Russian government’s ability to create values in itself that could combine the government and the nation by building its righteousness through these methods.

Keywords: Reproduction, Nationalism, World Heritage, World Cultural Heritage Sites, Moscow

1. บทนำ (Introduction)

ประเทศรัสเซียเป็นประเทศที่ได้รับการสืบสิทธิ์ทุกประการจากสหภาพโซเวียตในการเข้าร่วมเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การยูเนสโกที่ถูกจัดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1946 ภายใต้กฎบัตรแห่งองค์การยูเนสโก องค์การดังกล่าวมีความพยายามที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในด้านต่างๆ เช่น ด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษา และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ความร่วมมือที่เกิดขึ้นนับเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักถึงปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างสหภาพโซเวียตและองค์การสหประชาชาติ โดยความร่วมมือที่ชัดเจนที่สุดเกิดขึ้นในช่วงของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ คนสุดท้ายของสหภาพโซเวียตซึ่งดำเนินการปกครองในลักษณะที่ยืดหยุ่น และได้ให้ความสำคัญกับองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติและองค์การยูเนสโก ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในหลายมิติ นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนของความร่วมมือระหว่างสหภาพโซเวียตกับองค์การยูเนสโก นำมาซึ่งการลงนามสัตยาบันการประชุมว่าด้วยการปกป้องมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) ภายใต้คำสั่งของประธานสภาโซเวียตสูงสุดเมื่อปี ค.ศ. 1988 ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 เกาะคิซึ (Kizhi Pogost) เครมลินและจัตุรัสแดง (Kremlin and Red Square) และศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์และอนุสาวรีย์แห่งเมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก (Historic Centre of Saint Petersburg and Related Groups of Monuments) ถูกบรรจุอยู่ในรายการมรดกโลกทางวัฒนธรรมของรัสเซีย ถือได้ว่าสถานที่เหล่านี้เป็นแหล่งโบราณสถานแห่งแรกๆ ของประเทศรัสเซีย (UNESCO, 1990) ที่ได้รับการยอมรับจากองค์การยูเนสโก จึงเป็นจุดเริ่มต้นและสิ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลโซเวียตได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของประเทศร่วมกับองค์การระหว่างประเทศ และมองว่าการเข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การยูเนสโกโดยผ่านหลักเกณฑ์การพิจารณาของคณะกรรมการยูเนสโกได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลมีประสิทธิภาพในระบบการจัดการมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่ดี โดยความร่วมมือดังกล่าวที่เกิดขึ้น เกิดจากการที่รัฐบาลสหภาพโซเวียตต้องการหามิตรประเทศและแสวงหาความร่วมมือในเวทีโลกเพื่อการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ อีกทั้งยังได้ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจในการช่วยเหลือเงินทุนสนับสนุนในการอนุรักษ์ การเสนอรายชื่อมรดกโลกทางวัฒนธรรมจึงสามารถตอบสนองความต้องการของรัฐบาลดังกล่าวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การผลักดันของรัฐบาลยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจที่ส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาลและความภาคภูมิใจสูงสุดของประชาชนชาวรัสเซียไปในเวลาเดียวกัน กล่าวได้ว่าเป็นการประกาศเกียรติภูมิความยิ่งใหญ่ของประเทศตนในระดับสากล ดังนั้นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมอาจกลายเป็นสิ่งที่ส่งเสริมกันและกันในการดำรงอยู่ของรัฐบาลที่นำความร่วมมือดังกล่าวมากระตุ้นให้เกิดแนวความคิดชาตินิยมอันก่อให้เกิดความรักชาติซึ่งมีผลมาจากความภาคภูมิใจในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์และทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของประเทศ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวบทความวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมผ่าน
การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย ได้แก่ เคมลินและจัตุรัสแดง
อารามหลักของศาสนาแห่งซาคอสในเมืองเซร์เกียฟ ปาสาต สำนักแม่ชีโนโวดีวีซี คอนเวนต์ และ
โบสถ์แห่งการเสด็จสู่สวรรค์ของพระเยซู คาลาเมนส์โกเย เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและผลของแหล่ง
มรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกที่ได้รับการยอมรับให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลก และ
ศึกษาความสำคัญและความหมายของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกซึ่งเป็นหนึ่งใน
เครื่องมือของรัฐบาลในการผลิตความหมายซ้ำและการประกอบสร้างของอุดมการณ์ชาตินิยมผ่าน
แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกที่เป็นความสำคัญนอกจากเป็นการตอบสนองความ
ต้องการของรัฐบาลในด้านการแสวงหาพันธมิตรและเศรษฐกิจ

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories)

บทสังเคราะห์การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมของ
แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา
แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และหลักเกณฑ์ของแหล่งมรดกโลกทาง
วัฒนธรรมในกรุงมอสโกมาร่วมวิเคราะห์กับแนวคิดต่างๆ ประกอบไปด้วย แนวคิดชาตินิยมแบบ
เก่าแก่โบราณของ เอ. ดี. สมิธ (A.D. Smith) ซึ่งเชื่อว่าประชาชนทั่วไปมักถือสิ่งที่เรียกว่ารากฐาน
ทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดทุกคนในโลกล้วนเกิดมาเป็นชาติเดียวกัน
จึงมีลักษณะที่ถูกบังคับให้คล้ายตามกัน ความรู้สึกผูกพันของประชาชนต่อความเป็นชาติจึงมีความ
ยำเกรง ชื่นชมสูงส่ง และเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมองว่าความผูกพันเป็นรากฐานแห่งจิตสำนึกทาง
สังคมและเป็นกรอบที่เราจะรู้สึกและความรับรู้โลกภายนอก ทั้งยังเสนอว่ามีลักษณะความเป็นชาติ
สองแบบ คือ แบบแรกเป็นแบบแนวข้าง จำกัดเฉพาะชนชั้นนำ (Aristocratic ethnie) ซึ่งชนชั้น
ปกครองได้ครอบคลุมาณาเขตกว้างขวางแต่ไม่มีความรู้สึกชาตินิยมมากนักในหมู่ประชากร
ความเป็นชาติในลักษณะนี้ทำให้เกิดความเป็นชาติได้โดยการเกิดรัฐบาลที่ค่อยๆ ผนวกรวม
เอาชนชั้นล่างทางสังคมเข้ามาเรื่อยๆ แบบที่สองเป็นแนวลึกลงสู่ประชาชน (Demotic) ซึ่งมักเกิด
คู่ไปกับความเป็นประชาคมทางศาสนาและเกิดจากการตื่นตัวของปัญญาชนซึ่งต้องต่อสู้กับอำนาจ
ทางศาสนาเดิมหรือต่อสู้กับการคุกคามของรัฐศัตรู

แนวคิดชาตินิยมสมัยใหม่โดยคานท์ ดอยช์ท์ (Kant Deutsch) ของเบน แอนเดอร์สัน
(Benedict Anderson) (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, น. 35) มองว่าชาติเป็นชุมชนในจินตนาการที่สังคม
ประกอบสร้างขึ้นมาโดยทำให้ผู้คนรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชนนั้นๆ ความผูกพันของ
สมาชิกในสังคมยุคใหม่ไม่จำเป็นต้องรู้จักหรือพูดคุยกันแต่ผู้คนเข้าใจได้ว่าพวกเขาเป็นคนชาติ
เดียวกันซึ่งความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจที่สื่อสารมวลชนอันทันสมัยสร้างให้เกิดสำนึก
เรื่องชาติขึ้นมา เขายกตัวอย่างสื่อสมัยใหม่อย่างหนังสือพิมพ์ที่ถึงแม้ว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นใน

ต่างพื้นที่หรือคนอ่านอยู่คนละพื้นที่และเวลาในวงกว้างเพราะหนังสือพิมพ์ได้ขายออกไปทั่วประเทศ
พร้อมๆ กันทุกวันอย่างสม่ำเสมอ หนังสือพิมพ์จึงเป็นตัวเชื่อมประสบการณ์ร่วมกันในประเทศ
แต่ละท้องถิ่นและทำให้ความเป็นชาติกลายเป็นสามัญสำนึกของคนในสังคมและแอนเดอสันเน้นที่
มิติการสื่อสารว่ามีบทบาทสำคัญต่อการกำเนิดของชาติและความเป็นชาตินิยมเสนอว่าชาติเกิดขึ้น
ได้จากการก่อตัวของระบบการสื่อสารที่ซับซ้อน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี สัญลักษณ์
อย่างอนุสาวรีย์ แหล่งทางวัฒนธรรมซึ่งมีหน้าที่บรรจุความหมายหรือสิ่งที่ป็นสารประวัติศาสตร์
ของชาติทั้งหมดนี้มีความเชื่อมโยงกัน คนที่อยู่ร่วมกันในระบบสื่อสารเดียวกันนี้สามารถรับรู้ถึง
ประสบการณ์ความรู้สึกเชิงประวัติศาสตร์ การมีชะตากรรมกันได้ ดอยซ์ท์ถือว่าความเป็นชาติคือ
การช่วยให้คนรวมกันจากภายในด้วยประสิทธิภาพใหม่ของระบบสื่อสารนี้สิ่งเหล่านี้มีบทบาท
สำคัญในการสร้างความเป็นชาติขึ้น แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมโดยวิลเลียมส์นักทฤษฎี
วิพากษ์รุ่นหลังและนักวัฒนธรรมศึกษาสำนักเบอร์มิงแฮมได้กล่าวไว้ว่า ไม่เพียงแต่วัตถุเท่านั้นที่
ต้องมีการผลิต แม้แต่วัฒนธรรม อุดมการณ์จิตสำนึกก็ต้องผ่านกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม
(Cultural Production)

วัฒนธรรมแบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1. วัฒนธรรมที่มีชีวิตอยู่ (Lived Culture) หมายถึง
วัฒนธรรมทุกอย่างอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง สถานที่หนึ่งและเฉพาะคนที่มีชีวิตอยู่ในเวลานั้นเท่านั้น
ที่จะเข้าถึงและสัมผัสวัฒนธรรมดังกล่าวได้ 2. วัฒนธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ (Record Culture)
หมายถึง บางส่วนของวัฒนธรรมที่มีชีวิตอยู่และได้รับการบันทึกหรือผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดต่อมา
หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วัฒนธรรมแห่งยุคสมัย” (Culture of the Period) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่ง
ของ “ประเพณีในการเลือกสรร” (Selective Tradition) เนื่องจากว่าในชีวิตประจำวันของคนเรา
มีวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา แต่ประเพณีในการเลือกสรรจะทำหน้าที่คัดเลือกให้
วัฒนธรรมบางอย่างถูกผลิตซ้ำให้มีชีวิตยืนยาวต่อไปและทุกครั้งที่มีการเลือกสรรเกิดขึ้น
จะมีการตีความหมายให้กับวัฒนธรรมที่จะถูกบันทึกไว้เสมอ ทั้งนี้สถาบันหรือบุคคลที่มีอำนาจ
จะเป็นผู้ชี้ขาดความยืนยงของวัฒนธรรมและแต่ละกลุ่มสังคมก็จะมีวิธีการปฏิบัติต่อวัฒนธรรม
แตกต่างกัน

และทฤษฎีสุดท้ายคือ สัญญาวิทยาของโรแลนด์ บาร์ตส์ (บาร์ตส์, 2551) เป็นศาสตร์
ว่าด้วยความหมายเป็นการศึกษาว่าสิ่งแทนความ (representation) อาจก่อให้เกิดความหมาย
ได้อย่างไรเป็นการศึกษาถึงกระบวนการที่ทำให้เราเข้าใจความหมายของสิ่งใดๆ (comprehend
meanings) หรือกระบวนการที่เราให้ความหมายแก่สิ่งใดๆ (attribute meanings) บาร์ตส์
ยังพยายามพิสูจน์ว่าความหมายใดๆ ที่เราให้แก่สิ่งใดๆ ไม่ได้เป็นผลโดยธรรมชาติจากสิ่งที่เรามอง
เห็น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความเข้าใจของเราต่อภาพใดๆ ที่เราเห็นไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ แต่ความ
เข้าใจที่แต่ละคนได้รับจากภาพใดๆ มักถูกกำหนดโดยเพื่อให้เชื่อมโยงกับปัจจัยทางวัฒนธรรมและ
สังคมนั้นๆ เพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจในสิ่งความแทนแบบเดียวกัน

แนวคิดเหล่านี้ที่ผู้เขียนนำมาประกอบการวิเคราะห์ได้ช่วยอธิบายและสะท้อนความหมายของอุดมการณ์ชาตินิยมที่รัฐให้ความหมายไว้กับตัวแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นกระบวนการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมและการประกอบสร้างอำนาจรัฐภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตที่จำเป็นต้องสร้างชาติรัสเซียสมัยใหม่ ในช่วงของการสร้างชาติใหม่นี้เองที่รัฐบาลต้องปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของตนไว้ให้ดีที่สุด การอนุรักษ์และทำนุบำรุงรักษาจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างคุณค่า สร้างการรับรู้ และความภาคภูมิใจของประชาชน

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย (Research Methodology)

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ข้อมูลปฐมภูมิหรือเอกสารขั้นต้นที่ใช้ในการศึกษา เช่น รายงานจากกระทรวงวัฒนธรรมแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย รายงานประจำปีและข้อมูลต่างๆ จากองค์การยูเนสโก การจัดการแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม รายงานนำเสนอสถานที่มรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกทั้ง 4 แห่ง เป็นต้น และข้อมูลทุติยภูมิหรือเอกสารชั้นรองที่ใช้ในการศึกษา เช่น หนังสือและบทความจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศรัสเซีย เป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดชาตินิยม แนวการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและทฤษฎีสัญญาวิทยาเพื่อให้ทราบผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ในรูปแบบ การวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์เนื้อหาและข้อความจากรายงานจากกระทรวงวัฒนธรรมแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย รายงานประจำปีและข้อมูลต่างๆ จากองค์การยูเนสโก การจัดการแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม รายงานนำเสนอสถานที่มรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกทั้ง 4 แห่ง เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่วิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดไว้

4. ผลการวิจัย (Findings/Results)

การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซียเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของมรดกโลกทางวัฒนธรรมทั้ง 4 แห่งในกรุงมอสโก ได้แก่ เคมลินและจตุรัสแดง อาคารหลักของศาสนาแห่งซาคอสในเมืองเซร์กีเยฟ ปาสาต สำนักแม่ชีโนโวดีวีชี คอนแวนต์ และโบสถ์แห่งการเสด็จสู่สวรรค์ของพระเยซู คาลาเมนส์ โกเย และหลักเกณฑ์ของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม มาร่วมวิเคราะห์กับแนวคิดต่างๆ ประกอบไปด้วย แนวคิดชาตินิยมแบบเก่าแก่โบราณโดยสมิธ แนวคิดชาตินิยมสมัยใหม่โดยคานท์ ดอยซ์ท์ และเบน แอนเดอสัน แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมโดยนักวิชาการต่างๆ และทฤษฎีสัญญาวิทยาโดยโรลองด์ บาร์ตส์ เพื่อศึกษาการผลิตซ้ำและการประกอบสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก โดยสามารถวิเคราะห์ได้ ดังต่อไปนี้

4.1 เครมลินและจัตุรัสแดง ค.ศ. 1147 (Kremlin and Red Square)

เครมลินและจัตุรัสแดงได้ถูกเสนอชื่อเข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อปี ค.ศ. 1989 อันเนื่องมาจากในปีเดียวกัน รัฐบาลสหภาพโซเวียตมีโครงการสร้างศูนย์กลางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์แห่งชาติที่อยู่ในกรุงมอสโก และภายหลังจากการพิจารณาตามเอกสารแนวทางในการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก คณะกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ประกาศให้ที่แห่งนี้ขึ้นทะเบียนมรดกโลกทางวัฒนธรรม ปี ค.ศ. 1990 ตามข้อ i, ii, iii, iv และ vi ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ให้คำอธิบายดังต่อไปนี้ (UNESCO, 1990)

หลักเกณฑ์ข้อที่ i ผนังของกำแพงเครมลินเป็นชุดผลงานที่มีลักษณะเฉพาะในทางสถาปัตยกรรม และการหล่อของผนังเป็นลักษณะพิเศษ มีอนุสาวรีย์ทางศาสนาที่มีความงามเป็นพิเศษ เช่น โบสถ์อูเพนสกี โบสถ์บราโกเวเชนสกี และโบสถ์อาร์ฮานเกลสกี หอระฆังของพระเจ้าอีวานที่ 3 เป็นต้น ในพระบรมมหาราชวังที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้บนจัตุรัสแดงยังมีวิหารเซนต์บราซิลที่ยังคงรูปแบบของออร์โธดอกซ์แบบรัสเซียจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดยิ่งจากอัจฉริยภาพด้านศิลปะอย่างแท้จริง

หลักเกณฑ์ข้อที่ ii เครมลินเป็นสิ่งที่มียุทธพลอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดรูปแบบพัฒนาออกแบบทางสถาปัตยกรรมรัสเซียต่อมาในหลายผลงาน ตัวอย่างเช่น ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาอิตาลี สถาปนิกที่ชื่อว่า ริโดลโฟ ฟิโอราวันติ (Ridolfo Fioravanti) ได้สร้างโบสถ์อูเพนสกีในปี ค.ศ. 1475-1479 และรูปแบบสถาปัตยกรรมดังกล่าวส่งผลให้เกิดพระราชวังกรานอวิตายา พาลาตา (Granovitaya Palata) สร้างโดยสถาปนิก มาร์โค รูฟโฟ (Marco Buffo) และ ไพโตร แอนโตนิโอ โซลาริโอ (Pietro Antonio Solario)

หลักเกณฑ์ข้อที่ iii เครมลินมีหลักฐานที่สำคัญในการบอกกำเนิดพระเจ้าซาร์แห่งจักรวรรดิรัสเซียจากพระราชวังเครมลินที่แสดงถึงเอกลักษณ์ที่หาได้ยากและเป็นพยานหลักฐานอย่างพิเศษที่แสดงขนบธรรมเนียมเฉพาะของรัสเซีย

หลักเกณฑ์ข้อที่ iv เครมลินในอดีตเคยสร้างด้วยไม้ทั้งหมดก่อนที่จะมาเป็นกำแพงหินในปัจจุบัน โดยเจ้าชายยูริ ดอลโกรูกีแห่งราชวงศ์รูริค ตั้งอยู่บนเนินเขาโบโรวิตสกายาที่อยู่ติดกับแม่น้ำมอสโกและแม่น้ำเนกลินนายา เป็นภูมิทัศน์ที่ซึ่งแสดงภาพขั้นตอนที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ

หลักเกณฑ์ข้อที่ vi เมืองหลวงของประเทศรัสเซียเคยถูกย้ายไปที่เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก และถูกย้ายกลับมาในปี ค.ศ. 1918 โดยพรรคบอลเชวิคที่นำโดยเลนินและในปัจจุบันบริเวณเครมลินมีสุสานเลนินพร้อมทั้งเหล่าศพทหารนิรนามที่ถูกฝังอยู่ภายในเครมลิน เครมลินจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ในการเปลี่ยนแปลงประเทศตลอดกาลถือได้ว่าเครมลินมีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และแนวความคิดและความเชื่อกับบุคคลที่มีความสำคัญหรือความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์สากล

ภาพที่ 1 Kremlin and Red Square, Moscow (Russian Federation)

Note. Adapted from "Kremlin and Red Square, Moscow (Russian Federation)," by Vincent Ko Hon Chiu, 2016, *UNESCO World Heritage Centre*. Copyright 2016 by UNESCO World Heritage Centre. Adapted with permission of the author. Retrieved from whc.unesco.org/fr/documents/155819

จากการศึกษาเครมลินและจัตุรัสแดงที่นำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และหลักเกณฑ์พิจารณาโรคโลกมาร่วมวิเคราะห์กับแนวความคิดชาตินิยมสมัยใหม่ แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและทฤษฎีสัญญาวิทยาพบว่าสถานที่แห่งนี้ได้ผลิตความหมายซ้ำโดยรัฐบาลรัสเซียเพื่อให้เกิดอุดมการณ์ชาตินิยม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การสร้างมายาคติของรัฐบาลรัสเซียอธิบายลักษณะของสถานที่แห่งนี้ให้ผ่านหลักเกณฑ์การพิจารณาที่สร้างโดยองค์การยูเนสโกต่อประชาชนชาวรัสเซีย กล่าวคือ การนำสิ่งที่อยู่ภายในเครมลินและจัตุรัสแดงเพื่อให้ผ่านการพิจารณาหลักเกณฑ์ข้อที่ i, ii, iii, iv และ vi จาก 5 ข้อใน 6 ข้อ เป็นการให้คุณค่าและความสำคัญโดยรัฐบาลต่อคนทั้งประเทศร่วมกัน ด้วยความหมายที่องค์การยูเนสโกสรุปได้ว่า เครมลินและจัตุรัสแดงเป็นพื้นที่ก่อกำเนิดของชาติรัสเซียตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 การต่อสู้และกบฏเอกราชให้พ้นจากการปกครองของนักล่าอาณานิคมได้เกิดขึ้นบนพื้นที่แห่งนี้ และเป็นจุดศูนย์กลางทางอำนาจได้ก่อตัวขึ้นจนมาถึงปัจจุบัน ประเด็นดังกล่าวรัฐบาลสามารถทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในชาติขึ้นมาได้จากความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการบรรลุผลของประเทศตนในอารยธรรมโลก และเป็นสิ่งที่นานาชาติยอมรับ เพราะด้วยความหมายในตัวของมรดกโลกเองนั้นจะส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติไว้มากที่สุด อนึ่ง ก่อนการยื่นเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม รัฐบาลต้องถื่นมอสโกได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์เหล่านี้ก่อนอยู่แล้ว ดังนั้นเครมลินและจัตุรัสแดงจึงเปรียบเสมือน

พงศาวดารที่บันทึกด้วยอนุสาวรีย์แห่งวัฒนธรรมทางวัตถุและจิตใจ และศิลปะที่เป็นแบบเฉพาะของตนเองเมื่อประชาชนรัสเซียเห็นหรือนึกถึง Kremlin และจัตุรัสแดงก็สามารถรับรู้ถึงประสบการณ์ความรู้สึกเชิงประวัติศาสตร์ การมีชะตากรรมกันได้เป็นการปลุกกระตุ้นความเป็นชาติจากภายในจิตใจของรัฐบาล

ประการที่สอง ในปัจจุบันที่แห่งนี้ได้กลายเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งชาติที่ได้สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อถ่ายทอดประวัติศาสตร์ เพื่อรับใช้อุดมการณ์และผลประโยชน์ของรัฐบาลเพื่อทำให้วัฒนธรรมเหล่านั้นดูเหมือนเป็นความจริงที่เป็นธรรมชาติในสายตาของคนในสังคม (บาร์ตส์, 2551, น. 22) การที่รัฐบาลนำสื่อต่างๆ ที่มีความหมายในตัวเองก่อนอยู่แล้ว เช่น ภาษา ภาพถ่าย ภาพวาดในโบสถ์ วัตถุทางศาสนา ถือเป็นมายาคติที่รัฐบาลนำมาปรับใช้ ตัวอย่างของมายาคติที่กลายเป็นชุดความคิดหลักของชาติในวัฒนธรรมรัสเซียคือ ความเชื่อในภาพไอคอน นักบุญ เพราะภาพไอคอนนักบุญคือ จิตรกรรมที่เป็นสมบัติเฉพาะของชนชาติรัสเซีย ตามแนวคิดนี้ ภาพไอคอนคือ สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้นำรัสเซียและประชาชนรัสเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรากฏในเนื้อหาข้างต้น ภาพไอคอนจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนในประเทศสามารถครอบครองได้ ภายใต้ชุดความเชื่อเดียวกันว่าไอคอนจะปกป้องตนและประเทศให้ปลอดภัยได้ ดังนั้นภาพไอคอนนักบุญจึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของสังคมรัสเซีย การเคารพบูชาภาพไอคอนนักบุญคือ กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีหน้าที่ในการเชื่อมโยงคนรัสเซียเข้าด้วยกันและสร้างความรู้สึกเป็นชาติรัสเซียจากการยึดถือและเชื่อในสิ่งเดียวกันยอมทำให้คนในสังคมสามารถอยู่ด้วยกันได้ และหากวิเคราะห์ในประเด็นต่อไป กล่าวคือ ไอคอนจะเป็นนักบุญรูปเทพเจ้าหรือรูปบุคคลสำคัญของรัสเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเรื่องราวในภาพไอคอนเหล่านั้นมักจะมีเรื่องราวที่แสดงถึงการพิทักษ์ปิตุภูมิจากการรบในจิตรกรรมฝาผนังเป็นการยกย่องการต่อสู้เพื่อชาติของพระเจ้าซาร์กับบรรดาปรปักษ์ทางการเมืองของประเทศ โดยตัวอย่างที่ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภาพไอคอนมีอิทธิพลต่อชาวรัสเซียค่อนข้างมากคือ รูปไอคอนของพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ชาร์องค์สุดท้ายของจักรวรรดิรัสเซียและครอบครัวซึ่งได้ถูกสถาปนาเป็นนักบุญแห่งคริสตจักรรัสเซียออร์ทอดอกซ์ซึ่งมีความสำคัญทางศาสนาและทางการเมืองโดยผู้นำบอริส เยลต์ซิน ในปี ค.ศ. 2000 เป็นการฟื้นฟูพระเกียรติยศสูงสุดของราชวงศ์โรมานอฟ (อนันต์ชัย เลหาะพันธุ์ และสัญญาชัย สุวังบุตร, 2548, น. 13) การยกย่องพระเจ้าซาร์ในระดับนี้นับว่าเป็นการใช้ภาพไอคอนเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลจิตใจประชาชนในช่วงของการสร้างชาติสมัยใหม่ เพราะเป็นชุดความคิดเกี่ยวกับชาร์ยังคงฝังรากลึกของประชาชนอยู่จนถึงปัจจุบัน ภาพไอคอนเหล่านี้จึงเป็นการผสมผสานความเป็นรัสเซียโดยผ่านตัวชาร์เข้ากับงานศิลปะที่เรียกว่าไอคอนที่ได้สร้างความเป็นธรรมชาติให้กับวัฒนธรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นมาตั้งแต่อดีตจึงเปรียบเสมือนการถ่ายทอดจิตสำนึกแห่งความเป็นชาติและทำหน้าที่ในการสนับสนุนผลประโยชน์ของรัฐบาลในทางอ้อม สำหรับในประเด็นต่อมาคือ ในปัจจุบันจัตุรัสแดงมีความสำคัญในเชิงสัญลักษณ์ของชัยชนะของประเทศที่รัฐบาลปัจจุบันนำชัยชนะในอดีตมาผลิตซ้ำในทุกๆ ปี

(นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2557, น. 96) กล่าวคือ พื้นที่ของจัตุรัสแดงใช้ในการจัดงานวันแห่งชัยชนะ (Victory Day) ทุกวันที่ 9 พฤษภาคมของทุกปี งานจะจัดเพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายในงานจะแสดงแสนยานุภาพของอาวุธรบทางทหารต่าง ๆ การเดินพาเหรดของเหล่าทหารหญิงและชาย และมากกว่านั้นคือ การให้คนรัสเซียร่วมเคารพและรำลึกถึงผู้ที่จากไปทั้งที่เป็นทหารผ่านศึก ประชาชนคนธรรมดาทั่วไปที่เสียสละเพื่อชาติมาตุภูมิของตนเองของแต่ละปี ดังนั้นภาพที่ออกไปสู่สายตาประชาชนและนานาชาติย่อมแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาติรัสเซีย นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในเรื่องราวความรักในมาตุภูมิ

ประการที่สาม รูปแบบของสถาปัตยกรรมของกำแพง Kremlin มีอิทธิพลต่อการสร้างเมืองอื่นๆ ในประเทศรัสเซีย ในอดีตการสร้างกำแพงบ่งบอกอาณาเขตของอำนาจรัฐ และเป็นสิ่งสะท้อนว่ารัฐสามารถกระจายอำนาจได้อย่างสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันกำแพงลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการสร้างจิตสำนึกเรื่องชาติร่วมกัน กล่าวคือ กำแพง Kremlin มีอิทธิพลต่อการสร้างผังเมืองอื่นๆ ในอดีต และเมืองเหล่านั้นยังคงมีกำแพงแบบนี้อยู่ถึงปัจจุบัน จากรูปแบบทางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมของรัสเซียได้รับการคิดใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะของตัวเองกลายเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองของรัสเซียภายใต้การมีอิทธิพลต่อการสร้างสิ่งก่อสร้างอื่นๆ จึงเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของชาติเดียวกันผ่านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ตัวอย่างเช่น เมืองชนบทอื่นๆ ของประเทศรัสเซียไกลออกไปจากเมืองหลวง เช่น คาซาน เซอร์เกีย-เยฟ ปาสาด เป็นต้น มีรูปแบบกำแพงเมืองที่คล้ายกันจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของรัฐบาลที่ทำให้คนรัสเซียรับรู้ความเป็นชาติเดียวกันผ่านสัญลักษณ์ที่สร้างคุณค่าจากหลักเกณฑ์โดยรัฐบาลและเป็นภาพตัวแทนศูนย์รวมอำนาจของรัสเซียก็ทำให้พวกเขารู้สึกในความเป็นชาติด้วยเช่นกัน

4.2 ศูนย์กลางทางศาสนาแห่งซาทอสในเมืองเซอร์เกียเยฟ ปาสาด ค.ศ. 1345 (Architectural Ensemble of the Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad)

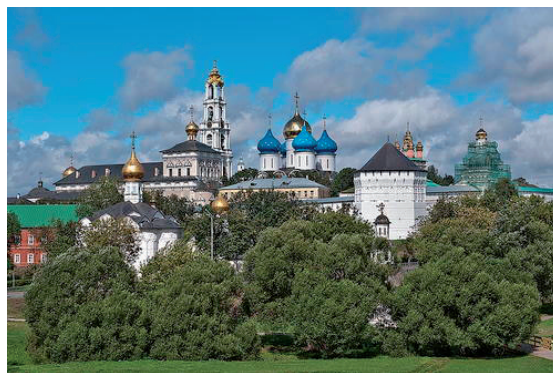
ศูนย์กลางทางศาสนาแห่งซาทอสในเมืองเซอร์เกียเยฟ ปาสาด ได้ถูกเสนอชื่อเข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อปี ค.ศ. 1992 ภายหลังจากการพิจารณาตามเอกสารแนวทางในการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก คณะกรรมาธิการมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ประกาศให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ. 1993 ตามข้อ ii และ iv ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ให้คำอธิบายดังต่อไปนี้ (UNESCO, 1993)

หลักเกณฑ์ข้อที่ ii ศูนย์กลางทางศาสนาแห่งซาทอสเป็นกลุ่มสถาปัตยกรรมของทรินิตี้แห่งเซนต์เซอร์เกียส ลาฟรา เป็นตัวอย่างของคริสตจักรในรูปแบบเฉพาะของสถาปัตยกรรมรัสเซียในช่วงศตวรรษที่ 14-18 ที่นำการผสมผสานระหว่างรูปแบบของรัสเซียโบราณและยุโรปตะวันตกซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างและพัฒนาารูปแบบของคริสตจักรในประเทศรัสเซียและไม่มีประเทศอื่นใดที่โดดเด่นและเป็นสากลได้แบบนี้ และยังส่งผลต่อการพัฒนาของบ้านเมือง และหลักเกณฑ์ข้อที่ iv โบสถ์ทรินิตี้เป็นตัวอย่างอันสมบูรณ์และยอดเยี่ยมที่มีความโดดเด่นของโบสถ์ออร์โธดอกซ์

อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ทางการทหารในสมัยจักรวรรดิรัสเซียในช่วงขยายอาณาเขตตั้งแต่ศตวรรษที่ 15-18

จากแนวความคิดชาตินิยมแบบเก่าแก่ที่กล่าวถึงประชาคมทางศาสนาสรุปได้ว่า รัฐใช้ศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อนสังคมและกล่อมเกลาคคนในสังคมให้อยู่ภายใต้อำนาจรัฐเดียวกันได้ด้วย ความเชื่อทางศาสนาโดยการรวมอำนาจทางการเมืองและศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปกครองประเทศและสังคมนั้นๆ และแนวความคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่เป็นกระบวนการผลิตเพื่อดำรงรักษาแนวคิดแบบเดิมไว้ เป็นการส่งเสริมอุดมการณ์จิตสำนึกไว้ในสังคมนั้นๆ เมื่อนำแนวคิดชาตินิยมแบบเก่าแก่และแนวความคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมมาเป็นกรอบการคิดและพิจารณาพร้อมกับประวัติศาสตร์และหลักเกณฑ์การพิจารณาของสถานที่แห่งนี้พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวคือ การประกาศใช้ความเป็นศูนย์กลางทางศาสนาเพื่อประกอบสร้างอำนาจรัฐบาล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 The Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad

Note. Adapted from "The Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad," by Vincent Ko Hon Chiu, 2010c, UNESCO World Heritage Centre. Copyright 2010 by UNESCO World Heritage Centre. Adapted with permission of the author. Retrieved from whc.unesco.org/en/documents/112077

สถานที่แห่งนี้ได้รับการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อที่ ii, iv เป็นการสร้างการตระหนักรู้ถึงคุณค่าความเป็นศูนย์กลางทางศาสนา เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของคริสตจักรในรูปแบบเฉพาะของสถาปัตยกรรมรัสเซีย และเป็นตัวอย่างอันสมบูรณ์และยอดเยี่ยมที่มีความโดดเด่นของโบสถ์คริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ และความสัมพันธ์ทางการทหารซึ่งเป็นเหล่าทหารที่กอบกู้เอกราชเพื่อชาติ ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้งสองข้อของมรดกโลกเปรียบเสมือนการพิจารณาคูณค่าและเป็นการประกาศจุดเด่นของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเรื่องศูนย์กลางทางศาสนาที่มีความงดงาม เก่าแก่ และ

เอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งมีผลมาจากการให้ความหมายของรัฐบาลที่ต้องระบุว่ามรดกโลกแห่งนั้นมีคุณค่าและความสำคัญอย่างไรก่อนที่จะยื่นเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกในปี ค.ศ. 1993

สถานที่แห่งนี้จึงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและได้เข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งแรกและแห่งเดียวของประเทศรัสเซียในช่วงเปลี่ยนผ่านจากประเทศสังคมนิยมมาเป็นสหพันธรัฐรัสเซียในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนา และความคิดในการพึ่งพาศาสนาที่เป็นตัวช่วยเสริมสร้างสังคมรัสเซียสมัยใหม่ ในปัจจุบันสังคมรัสเซียส่วนใหญ่มองว่าตนเป็นประเทศที่ยอมรับพหุสังคม และให้เสรีการนับถือศาสนา แต่ทว่าคนส่วนใหญ่ของประเทศมีทัศนคติต่อศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ว่าเป็นศาสนาที่ดีที่สุด จึงพยายามทำให้คริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ เป็นศาสนาประจำชาติเป็นการมองข้ามความหลากหลายทางศาสนา และชาติพันธุ์ในประเทศ (อนิรุทธิ์ สมเสาร์, 2557, น. 44) ตัวอย่างเช่น การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของประธานาธิบดี และการใช้งบประมาณรัฐจัดกิจกรรมทางศาสนา สิ่งเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นว่ารัฐยังคงอุปถัมภ์ศาสนา ให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ (กัญจตุศ พงษ์ศิริ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2559) เมื่อพิจารณาว่ารัฐบาลรัสเซียว่าเป็นรัฐศาสนาแอบแฝง หรือเป็นรัฐศาสนาโดยพฤตินัย สิ่งที่สามารถบอกได้ว่าคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์เปรียบเสมือนศาสนาประจำชาติและมีการปรับให้คริสต์ศาสนจักรออร์ทอดอกซ์เชื่อมโยงกับสังคมรัสเซียในปัจจุบันเพื่อสร้างความชอบธรรมของรัฐ กล่าวคือ การทำให้สถานที่แห่งนี้ที่เป็นศูนย์กลางของศาสนาถูกประกาศเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมโดยองค์การยูเนสโก เป็นแรงส่งเสริมที่ทำให้เหตุผลต่างๆ ที่ว่ารัฐกับศาสนาเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ และถือว่าการตนในฐานะเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของศาสนจักรออร์ทอดอกซ์ โดยจุดเริ่มต้นความเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของที่นี่เกิดขึ้นหลังจากที่รัสเซียเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์และมีความผูกพันทางศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 988 จากจักรวรรดิไบแซนไทน์โดยเป็นการสืบทอดทั้งทางด้านการเมืองและด้านศาสนาไปในทางเดียวกัน ทำให้รัสเซียเปรียบเสมือนโรมแห่งที่ 3 และเป็นโรมแห่งสุดท้าย

จนกระทั่งสถานที่แห่งนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองของประเทศที่ในช่วงของพระเจ้าซาร์อีวานที่ 3 ประเทศรัสเซียได้พึ่งพาศาสนาในการประกอบสร้างอำนาจรัฐทางการเมืองปกครองโดยการนำเอาการปกครองแบบสันตะปาปาราชันย์ (Caesaropapism) คือ การปกครองที่สนับสนุนอำนาจของซาร์ว่าทรงได้รับอำนาจจากพระเจ้าเป็นเจ้าให้ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร ทรงมีสิทธิขาดในจักรวรรดิในการแต่งตั้งและถอดถอนขุนนางและพระทำให้พระองค์สามารถใช้อำนาจทางศาสนาและทางการเมืองเพื่อสร้างชาติให้เข้มแข็งไปในเวลาเดียวกัน เช่น ในสงครามกอบูก์เอกราช ศูนย์กลางทางศาสนาแห่งซาคอสในเมืองเซอร์เกียเยฟมีความสัมพันธ์กับการทหารที่นำพารัสเซียได้เอกราชในสมัยนั้น โดยเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับประชาชนหรือทหารทั้งหลายก่อนออกรบ โดยจะต้องร่วมใจกันสวดภาวนาและขอพรจากพระ

และต่อมาที่แห่งนี้ได้ก่อให้เกิดอำนาจทางศาสนาที่เรียกว่านักบุญผู้ปกป้องคุ้มครองประเทศหรือสังฆราชแห่งรัสเซียทั้งปวงที่แต่งตั้งโดยพระเจ้าซาร์ โดยสังฆราชต้องถวายสัตย์ปฏิญาณที่จะจงรักภักดีและรับใช้ซาร์ เพื่อทำหน้าที่แทนพระองค์ในด้านศาสนา ให้คำปรึกษาในการปกครองพร้อมทั้งเทศน์ให้ประชาชนเคารพยำเกรงในอำนาจอธิปไตย ถ้าหากสามารถทำได้จะได้รับการส่งเสริมให้มีสมศักดิ์สูงขึ้น ตั้งแต่เหตุการณ์สถาปนาพระสังฆราชขึ้นมาเพื่อสนับสนุนซาร์บอริส โกดุนอฟเป็นพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1584 และในสมัยของพระเจ้าซาร์อีวานที่ 4 ในปี ค.ศ. 1559 โบสถ์อัสสัมชัญได้ถูกสร้างขึ้นในอารามแห่งนี้ซึ่งเป็นการถอดแบบมาจากโบสถ์อัสสัมชัญในมอสโกเครมลิน โดยมีจุดประสงค์เพื่อสถาปนาอำนาจของพระเจ้าซาร์ที่จะเป็นซาร์พระองค์ใหม่และเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานในด้านคุณงามความดีและความยิ่งใหญ่หมั่นเพียรในพระเจ้าซาร์อีกด้วย ศาสนาจึงกลายเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ ทำให้ซาร์องค์ต่อมาดำเนินการตามแนวคิดดังกล่าวซึ่งทำให้สามารถแผ่ราชอำนาจการปกครองโดยตรงไปยังภูมิภาคต่างๆ เป็นผลทำให้อำนาจอธิปไตยของซาร์เพิ่มพูนขึ้นด้วย

ต่อมาในช่วงระหว่างปลายศตวรรษที่ 18 ได้มีนโยบายการแยกอาณาจักรออกจากศาสนา (Secularization) โดยพระเจ้าซาร์ปีเตอร์มหาราชต้องการปฏิรูปศาสนา เนื่องจากทรงมองเห็นว่าสถานะสงฆ์กลายเป็นเครื่องมือแสวงหาอำนาจทางการเมืองของเหล่าขุนนางหรือโอบาร์ พระองค์จึงจัดการให้องค์กรทางศาสนาอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรของรัฐโดยเฉพาะศาสนจักรที่แห่งนี้ทำให้พระสงฆ์ต้องรับคำสั่งจากพระเจ้าซาร์ และทำให้รัฐได้ยึดถือสิทธิในการครอบครองอารามแห่งนี้เพื่อควบคุมดูแลในด้านศาสนาโดยพระเจ้าซาร์เอง และโอนให้กับองค์กรคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ซึ่งบริหารโดยพระเจ้าซาร์ปีเตอร์มหาราชเอง ศาสนาจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการเพิ่มอำนาจให้แก่พระเจ้าซาร์โดยการสร้างแนวคิดใหม่ว่า ซาร์ทรงเป็นผู้ที่พระเจ้าเลือกสรรให้ปกครองจักรวรรดิ (God's chosen ruler) (อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ และสัญญาชัย สุวังบุตร, 2548, น. 8) ดังนั้นการภักดีต่อพระองค์จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของศาสนาคิสต์ออร์ทอดอกซ์และถือเป็นเงื่อนไขอีกข้อหนึ่งของศาสนาับเป็นการส่งผลให้ชาวรัสเซียศรัทธาและยอมรับในความเชื่อที่มีต่อศาสนาที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าศาสนาคิสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ได้กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนตั้งแต่สมัยสร้างจักรวรรดิรัสเซียขึ้นมา ซึ่งหากพิจารณานับตั้งแต่สถานที่แห่งนี้ได้เข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม รัฐบาลรัสเซียได้นำความหมายและแนวคิดรวมอำนาจทางการเมืองเข้ากับศาสนาทำให้ในปัจจุบันการปกครองของรัฐบาลรัสเซียก็ไม่แตกต่างจากในอดีตมากนัก สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบันที่ฝ่ายศาสนจักรและรัฐบาลมีความร่วมมือระหว่างกันกล่าวคือ หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต รัสเซียยังขาดอุดมการณ์ในการสร้างชาติและปลูกสำนึกแห่งความเป็นชาติร่วมกันจากเหตุการณ์ความไม่สงบภายในประเทศในช่วงเปลี่ยนผ่านประเทศจากสังคมนิยมไปสู่รัสเซียสมัยใหม่ในปี ค.ศ. 1991 การหันไปพึ่งพาศาสนาของรัฐบาลเป็นเครื่องมือเหมือนเครื่องมือที่เคยหยั่งรากลึกในสังคมรัสเซียซึ่งเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด

อีกเหตุการณ์ในอดีตที่สามารถบอกได้ว่าพื้นฐานของรัฐบาลรัสเซียมักจะผลิตซ้ำแนวความคิดและประกอบสร้างอำนาจรัฐของตนผ่านศาสนาคือ ครั้งหนึ่งในช่วงของสหภาพโซเวียตได้ผ่อนปรนให้ศาสนากลับมามีบทบาทอีกครั้งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุการณ์นี้ทำให้เห็นว่าแม้ตามหลักการของระบบสังคมนิยมที่ว่าศาสนาเป็นสิ่งต้องห้าม แต่ในยามที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในตัวรัฐบาล ผู้นำศาสนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการรองรับความรู้สึกที่มีผลต่อกำลังใจของคนทั้งชาติให้ต่อสู้เพื่อประเทศในสถานการณ์เช่นนี้ ดังนั้นแนวความคิดนี้จึงพอไปได้กับแนวทางที่รัฐบาลต้องการสร้างสังคมที่เชื่อฟังและไม่มีการต่อต้านจากประชาชน ส่วนตัวอย่างในปัจจุบันในช่วงที่นายวลาดิมีร์ ปูตินเป็นประธานาธิบดีระหว่างปี ค.ศ. 2004-2008 และนายดมิทรี เมเวเดฟ ในช่วง ค.ศ. 2008-2012 ทั้งสองคนนี้ได้ประกาศยกย่องความสำคัญของศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ และมักจะเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาทุกครั้ง ทำให้กระบวนการชาตินิยมภายใต้ศาสนามีบทบาทมากขึ้นและเป็นตัวเสริมทำให้คนรัสเซียรู้สึกถึงความเป็นเชื้อชาติเดียวกัน เป็นการปลุกกระตือรือร้นจิตสำนึกแห่งความเป็นชาติ รักและเคารพในชาติรัสเซียและในตัวผู้นำได้อีกด้วย ในปี ค.ศ. 2011 รัฐบาลที่ได้ประกาศค่านิยมความเป็นนิรันดร์รัสเซีย (Eternal Values) เป็นแม่แบบของความรักชาติ (Patriotism) และสามัคคี (Solidarity) ที่เป็นรากฐานของเอกลักษณ์ประจำชาติซึ่งมีผลต่อความคิดในการสร้างชาติที่เป็นการสร้างจิตสำนึกความเป็นชาติของคนรัสเซียและเป็นการตอกย้ำว่า “ออร์ทอดอกซ์” คือ ความเป็น “รัสเซีย” ที่มีอยู่ 8 ประการ คือ (1) ความเป็นธรรมของศาสนาเป็นสิ่งสอดคล้องกับแนวคิดการปกครองของกฎหมายที่ฝ่ายบริหารพยายามสร้างขึ้นอย่างยากลำบาก (2) เสรีภาพไปกันได้กับความพยายามในการพัฒนาประชาธิปไตย (3) ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเกิดจากความร่วมมือไปในทิศทางเดียวกันของสังคม (4) ความเป็นเอกภาพเหมาะสมที่สุดสำหรับการปกครองรัสเซียที่ต้องการรวมพลังเพื่อชาติให้ทันสมัย (5) การควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบศาสนาจะทำให้เรื่องอื่นๆ ของประเทศดีขึ้น (6) ความรักชาติทำให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นชาวรัสเซียก่อนสิ่งอื่นใด (7) การสงเคราะห์กันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ (8) ความรักเป็นสิ่งเดียวที่สำคัญที่สุดในศาสนา (อนูช อาภาภิรม, 2556, น. 193) อาจกล่าวได้ว่าการที่รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องกับศาสนาร่วมกันสร้างอุดมการณ์หรือคุณค่าร่วมกันต่อคนรัสเซียและปลุกสำนึกความเป็นรากเหง้าของรัสเซียผ่านความเป็นศูนย์กลางทางศาสนาถือได้ว่าเป็นสิ่งที่คอยขับเคลื่อนรัสเซียในภาพรวมได้เป็นอย่างดีที่จะส่งผลในการสร้างความเข้มแข็งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและระบบการปกครอง ในปัจจุบันอารามแห่งนี้ได้กลายเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและพิพิธภัณฑ์สำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติในเรื่องศาสนา และโรงเรียนสอนศิลปวิทยาการและศาสนาให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ (The Moscow time Reuters, 2011)

ดังนั้นการผลักดันของรัฐบาลจนทำให้ศูนย์กลางทางศาสนาแห่งซาคอสโนในเมืองเซอ-เกียเยฟ ปาสดาได้รับมรดกโลกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ. 1993 จะเห็นได้ว่าตั้งแต่การผลักดันให้อารามแห่งนี้เข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมภายหลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย ยังไม่มีอารามทาง

ศาสนาแห่งอื่นถูกเสนอชื่อเพื่อเข้ารับการบรรจุเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมอีกเลย ฉะนั้นจากกล่าวได้ว่ารัฐบาลพยายามผลักดันให้อารามแห่งนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางทางศาสนาอย่างเป็นทางการและเป็นการประกาศความยิ่งใหญ่ทางศาสนาของประเทศรัสเซียในระดับสากล เพื่อให้ประชาชนชาวรัสเซียได้รับรู้และตระหนักถึงคุณค่าในศาสนาของตนมากขึ้น อีกทั้งเพื่อเป็นการวางรากฐานในการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเป็นชาติและเอกลักษณ์ของรัสเซียในอนาคต กระบวนการชาตินิยมเหล่านี้จึงเรียกได้ว่าเป็นการนำเอาประชาคมทางศาสนาที่กำหนดลักษณะของความเป็นชาติทำให้ประชาชนชาวรัสเซียเกิดสำนึกแห่งความเป็นชาติ โดยรัฐบาลค่อยๆ ผสมรวมเอาประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากพื้นดังกล่าวรวมเข้าสู่ศูนย์กลางภายใต้ความเชื่อทางศาสนา ทำให้พวกเขารู้สึกว่าทุกคนเป็นเพื่อนร่วมชาติกันแม้จะไม่รู้จักกันเลยก็ตาม (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, น. 34)

4.3 สำนักแม่ชีโนโวดีวีชี คอนแวนต์ ค.ศ. 1524 (Ensemble of the Novodevichy Convent)

สำนักแม่ชีโนโวดีวีชี คอนแวนต์ได้ถูกเสนอชื่อเข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมเมื่อวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 2004 ซึ่งเป็นช่วงครบรอบ 480 ปีของการสร้างที่แห่งนี้ขึ้นมา ภายหลังจากการพิจารณาตามเอกสารแนวทางในการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก คณะกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ประกาศให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ. 2004 ตามหลักเกณฑ์ข้อ i, iv และ vi ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ให้คำอธิบาย ดังต่อไปนี้ (UNESCO, 1994)

หลักเกณฑ์ข้อที่ i สำนักแม่ชีโนโวดีวีชี คอนแวนต์เป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรมและเป็นตัวแทนของความงามที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่เรียกว่า “มอสโกบาร์ออค” (Moscow Baroque) หลักเกณฑ์ข้อที่ iv โบสถ์พระแม่มารีย์แห่งสโมเลนส์มีลักษณะโดดเด่นเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรมของมอสโกบาร์ออคซึ่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 และหลักเกณฑ์ข้อที่ vi ที่แห่งนี้มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์

สำนักแม่ชีโนโวดีวีชี คอนแวนต์หากพิจารณาหลักเกณฑ์การพิจารณาที่ว่า ความสำคัญของที่แห่งนี้มีความสัมพันธ์ทางการเมืองและสังคมในเรื่องของการกอบกู้เอกราชและสิทธิเสรีภาพของสตรีสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง สำนักแม่ชีโนโวดีวีชี คอนแวนต์ได้รับสมญานามว่าเป็น “มอสโกเครมลินขนาดเล็ก” (The Moscow Kremlin in miniature) เพราะได้รับอิทธิพลจากมอสโกเครมลินที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการเมืองปกครองและสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการกอบกู้เอกราชของเมืองสโมเลนส์ซึ่งเมืองแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์รัสเซียที่สำคัญ 2 ยุค ได้แก่

ภาพที่ 3 Ensemble of the Novodevichy Convent

Note. Adapted from "Ensemble of the Novodevichy Convent (Russian Federation)," by Vincent Ko Hon Chiu, 2010a, *UNESCO World Heritage Centre*. Copyright 2010 by UNESCO World Heritage Centre. Adapted with permission of the author. Retrieved from whc.unesco.org/en/documents/156257

1. ยุคจักรวรรดิรัสเซียในปี ค.ศ. 1510 ภายใต้ซาร์วาซิลีที่ 3 ที่พระองค์สามารถขยายอำนาจของพระเจ้าซาร์จนนำไปสู่การรวมรัสเซียเป็นปึกแผ่นโดยการต่อสู้กับต่างชาติเพื่อช่วงชิงดินแดน จนท้ายที่สุดสามารถครอบครองเมืองสโมเลนส์ได้สำเร็จ และทำให้พระองค์ได้รับสมณสาจากฟีโลเฟย์ (Filofei) นักบวชคนสำคัญในคริสต์ศาสนานิกายกรีกออร์ทอดอกซ์ ซึ่งให้การสนับสนุนพระองค์ว่า คริสต์ศาสนานิกายออร์ทอดอกซ์ได้ย้ายจากกรุงคอนสแตนติโนเปิลมาที่กรุงมอสโก ดังนั้นซาร์จึงมีความชอบธรรมที่จะรวมดินแดนคริสต์ทั้งหลายให้เป็นปึกแผ่นและอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ อีกทั้งซาร์คือ ผู้พิทักษ์ศาสนจักรออร์ทอดอกซ์ที่พระบวชหรือนักบวชทุกรูปต้องสนับสนุนพระราชอำนาจของพระองค์ การสนับสนุนดังกล่าวจึงทำให้ฐานะของซาร์รวมทั้งอาณาจักรมอสโกเป็นโรมแห่งที่ 3 ที่มีความแข็งแกร่งและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2. ช่วงสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1941-1943 ภายใต้ผู้นำสตาลินในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สหภาพโซเวียตได้เรียกสงครามครั้งนี้ว่า "มหาสงครามรักประเทศชาติ" ทหารนาซีบุกยึดเมืองสโมเลนส์ในวันที่ 16 กรกฎาคม ค.ศ. 1941 ซึ่งเป็นแนวรบทางฝั่งตะวันตกและเป็นด่านหน้าสำหรับป้องกันประเทศ เป็นช่วงเวลาที่เหล่าทหารโซเวียตสามารถต้านทานไม่ให้ทหารนาซีบุกยึดมอสโกโดยที่สหภาพโซเวียตยังไม่พร้อมสำหรับการป้องกันกรุงมอสโก จนกระทั่งสิ้นสุดสงคราม สหภาพโซเวียตสามารถนำเมืองนี้กลับมาสู่แผ่นดินได้ (อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์, 2548, น. 245)

ประการที่สอง สำนักแม่ชีแห่งนี้เป็นจุดกำเนิดให้เห็นถึงบทบาทสตรีและสิทธิเสรีภาพของสตรีภายใต้การใช้อำนาจของรัฐ กล่าวคือ ในสมัยจักรวรรดิรัสเซีย สถานที่แห่งนี้กลายเป็นศูนย์รวมอำนาจทางการเมืองที่นำโดยสตรีอยู่ในช่วงเวลาสั้นๆ ในปี ค.ศ. 1682-1689 โดยพระนางโซเฟีย ในช่วงเวลานั้นพระนางทรงมีอำนาจการปกครองในฐานะผู้สำเร็จราชการแทน แต่ในความเป็นจริงพระนางพยายามยกฐานะของพระองค์ให้เป็นชารินา มีการแต่งตั้งพระองค์และใช้เครื่องราชกกุธภัณฑ์ของซาร์ และทรงได้รับการยกย่องและการสนับสนุนจากเหล่าแม่ชีและสตรีชนชั้นสูง สำนักแม่ชีแห่งนี้ได้ยกย่องให้พระนางเป็นสตรีคนแรกที่ปกครองรัสเซียในยุคนั้น ก่อนที่พระเจ้าซาร์ปีเตอร์มหาราชจะก่อการรัฐประหารและบังคับให้พระนางยอมจำนนโดยปราศจากการต่อสู้ และไปประทับในสำนักแห่งนี้ตลอดพระชนม์ชีพ เป็นการลดบทบาทและอิทธิพลของเหล่าสตรีชนชั้นสูงที่เป็นศัตรูทางการเมืองของพระเจ้าปีเตอร์มหาราช อันเป็นการสิ้นสุดของอำนาจสตรีในการปกครองในยุคนั้น

ต่อมาในช่วงของสหภาพโซเวียต สำนักแม่ชีกลายเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งการปลดปล่อยสตรีซึ่งเป็นอีกหนึ่งความร่วมมือระหว่างรัฐบาลโซเวียตและองค์กรสหประชาชาติที่ได้กำหนดให้วันที่ 8 มีนาคมของทุกปี เป็นวันหยุดสากลให้ความเท่าเทียมทางเพศแก่สตรี และกำหนดให้เป็นวันสตรีแห่งชาติโซเวียต ในปี ค.ศ. 1975 โดยในสมัยนี้เป็นยุคการปกครองของลีโอนิด เบรชเนฟ ซึ่งหากพิจารณาจากประวัติศาสตร์แล้วพบว่า ทศวรรษนี้เป็นยุคแห่งผ่อนคลายความตึงเครียด ทำให้แนวคิดสร้างสันติภาพและการร่วมมือกันเพื่อความมั่นคงในยุโรปที่องค์การสหประชาชาติและประเทศต่างๆ และรัฐบาลโซเวียตพยายามผลักดันมาตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1960 กลายเป็นจริง จนกระทั่งได้ทำข้อตกลงร่วมกันเฉพาะเรื่องหลายฉบับ โดยเฉพาะข้อตกลงหลักที่สำคัญคือ กรณสารสุดท้ายแห่งเฮลซิงกิ (Final Act of Helsinki) หรือเรียกทั่วไปว่าข้อตกลงเฮลซิงกิที่ประกอบด้วย 3 หมวด ซึ่งหมวดที่ 3 เป็นผลทำให้สหภาพโซเวียตต้องทำให้สำนักแม่ชีกลายเป็นพิพิธภัณฑ์ปลดปล่อยสตรี ที่ว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือและการจัดทำโครงการด้านวัฒนธรรม การศึกษา และการสื่อสารร่วมกัน รวมทั้งยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นการแสวงหาความร่วมมือเพื่อประสานผลประโยชน์และสร้างการยอมรับระหว่างกัน (อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ และสัญญาชัย สังวังบุตร, 2548, น. 255) ดังนั้นการกระทำดังกล่าวภายใต้การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพที่เป็นสัญลักษณ์ของความเท่าเทียมและเป็นการยืนยันในสิทธิและความเสมอภาคกับผู้ชาย อีกทั้งสามารถตอบสนองกับอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่ว่าสังคมไม่แบ่งชนชั้นได้เป็นอย่างดี นำมาซึ่งภาพลักษณ์ที่ดีต่อรัฐบาลและความภาคภูมิใจในสายตาประชาชนและเกิดผลประโยชน์ทางอ้อมภายในสังคมที่ว่า การยอมรับความเท่าเทียมสามารถเป็นแบบอย่างในการกำหนดอนาคตความเป็นชาติผ่านความเป็นแม่โดยการเลี้ยงดูลูก

นับตั้งแต่สำนักแม่ชีแห่งนี้บรรจุเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมซึ่งรัฐบาลได้ระบุความหมายผ่านหลักเกณฑ์การพิจารณาว่าสถานที่แห่งนี้เป็นตัวแทนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรมและเป็นตัวแทนของความงามเฉพาะตัว และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสถาปัตยกรรมของประเทศในเวลาต่อมา อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคมภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวไปข้างต้น ซึ่งหากพิจารณาแล้วพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่ว่าสถานที่แห่งนี้เป็นสัญลักษณ์ของเสรีภาพและอิสรภาพของประชาชนชาวรัสเซียในอดีตที่สามารถกอบกู้เอกราชของชาติไว้ได้จนสืบทอดมาถึงปัจจุบัน และทฤษฎีสัญญาวิทยาที่ว่า การให้ความหมายว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติกับวัตถุเป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจต่อความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจนทำให้เกิดการตระหนักรับรู้ว่ามีคุณค่าความจริงสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง สำนักแม่ชีโนโวดีวีชถูกเข้าบรรจุอยู่มรดกโลกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ. 2004 เป็นปีที่มีการเฉลิมฉลองครบรอบ 480 ปี ของการสร้างที่แห่งนี้ขึ้นและยังเป็นปีเดียวกันที่มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียซึ่งนายวลาดิมีร์ ปูติน ได้ชนะการเลือกตั้ง และได้เป็นประธานาธิบดีในวาระที่ 2 เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2004 และเป็นปีที่นายปูตินประกาศว่าต้องการกอบกู้ศักดิ์ศรีของรัสเซียให้กลับคืนมาเป็นประเทศมหาอำนาจอีกครั้ง และประกาศว่าตนนิยมระบอบประชาธิปไตยที่เป็นวิถีการเมืองของรัสเซียสมัยใหม่อย่างแท้จริง อีกทั้งยังมีนโยบายทางวัฒนธรรมที่ต้องการฟื้นความรู้สึกราชาชาตินิยมของสังคมรัสเซีย (Russian Nationalism) ให้กลับคืนมาอีกครั้งในหมู่คนรุ่นใหม่ มีการบูรณะปราสาท ราชวัง อนุสาวรีย์ และสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ให้เป็นแหล่งศึกษาและท่องเที่ยวของประชาชนชาวรัสเซียเพื่อให้คนเหล่านั้นได้ตระหนักถึงความเกรียงไกรในอดีตของรัสเซีย (ประทุมพร วัชรเสถียร, 2553, น. 308) สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลนำมาผลิตความหมายซ้ำที่ว่าสถานที่แห่งนี้เป็นสัญลักษณ์ของเสรีภาพและอิสรภาพของประชาชนซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียรุ่นใหม่ในทุกเพศทุกวัย ดังนั้นการให้ความหมายในเรื่องอิสรภาพและเสรีภาพของสำนักแม่ชีจึงสามารถนำเสนอสำนักแม่ชีแห่งนี้บรรจุเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ นับว่าเป็นการสร้างกระแสที่ดีต่อตัวผู้นำและรัฐบาลที่สามารถประกอบสร้างฐานอำนาจของตนผ่านทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า Soft Power การกลับมาเป็นประธานาธิบดีอีกครั้งของนายปูตินสะท้อนให้เห็นถึงแรงสนับสนุนจากประชาชนชาวรัสเซียที่ภูมิใจในตัวผู้นำท่านนี้ที่สามารถทำให้แนวคิดชาตินิยมเกิดขึ้นได้ไปพร้อมกับการสร้างฐานอำนาจของรัฐบาลจนเข้มแข็ง

ประการที่สอง การสร้างความหมายว่าสำนักแม่ชีแห่งนี้เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติรัสเซีย กล่าวคือ ในขณะที่ประชาชนชาวรัสเซียหลงใหลไปกับวัฒนธรรมแบบตะวันตก โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ยุคปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา เป็นยุคที่รัสเซียเข้าสู่ยุคทุนนิยมและเปิดรับวัฒนธรรมจากต่างชาติโดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตก จนอาจลืมนึกไปว่าวัฒนธรรมพื้นเมืองและเก่าแก่ของ

รัสเซียหลายด้านไม่เป็นรองใครในโลกนี้ (ประทุมพร วัชรเสถียร, 2553, น. 309) ฉะนั้นการให้ความหมายว่าสำนักซีแห่งนี้ที่เป็นต้นแบบของมอสโกบารอคเป็นการสร้างความหมายเข้ากับภาพภูมิทัศน์ทางกายภาพของสถานที่แห่งนี้เพื่อสร้างภาพจดจำที่มีต่อสถานที่ดังกล่าวแก่ประชาชนทั้งหลายก็สามารถสร้างความภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าในวัฒนธรรมของชาติตนได้อีกเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป ในปัจจุบันสำนักแม่ชีโนโวดีวีชี คอนแวนต์กลายเป็นทั้งศาสนจักรคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์และพิพิธภัณฑ์พลดปล่อยสตรีที่มีความสำคัญกับการพัฒนาเป็นย่านประวัติศาสตร์หรือพื้นที่ที่แสดงอัตลักษณ์ของชาติโดยการสร้างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้แก่การกอบกู้เอกราชและสิทธิและเสรีภาพของสตรี อีกทั้งเป็นต้นแบบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกระบวนการดังกล่าวส่งผลอย่างเป็นรูปธรรมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเสริมให้ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เพื่อรำลึกถึงเรื่องราวชีวิตในอดีตของชาวรัสเซียผ่านความทรงจำร่วมกันและสะท้อนถึงความภาคภูมิใจของคนรัสเซียที่อาศัยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลที่ได้สืบทอดต่อกันมารุ่นสู่รุ่น และยังส่งผลในทางปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการสานต่ออุดมการณ์ของรัฐบาลในปัจจุบันจึงเป็นการสร้างภาพของประชาชนผูกมัดไว้กับสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้และกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องได้และสามารถสร้างสำนึกของความภูมิใจในความเป็นชาติได้

4.4 โบสถ์แห่งการเสด็จสู่สวรรค์ของพระเยซู, คาลาเมนสโกเย ค.ศ. 1532 (Church of the Ascension, Kolomenskoye)

โบสถ์แห่งการเสด็จสู่สวรรค์ของพระเยซูคาลาเมนสโกเย คณะกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ประกาศให้ขึ้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ. 1994 ตามหลักเกณฑ์ข้อ ii ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ให้คำอธิบายไว้ว่า โบสถ์คาลาเมนสโกเยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาของสถาปัตยกรรมในรัสเซียมีการใช้โครงสร้างแบบหินและโคโคชนิคที่เป็นรูปแบบเฉพาะในยุคนี้แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าความคิดสร้างสรรค์และมีอิทธิพลในการออกแบบโบสถ์ของรัสเซียในศตวรรษต่อมา นอกจากนั้นยังเป็นตัวแทนของพระเจ้าซาร์ในการกอบกู้เอกราชในสมัยสร้างจักรวรรดิ (UNESCO, 1994)

จากการศึกษาแนวคิดชาตินิยมสมัยใหม่ที่ได้ศึกษามาแล้วนั้นได้กล่าวว่า การสร้างเรื่องราววีรบุรุษของชาตินั้นมาพร้อมการก่อกำเนิดรัฐชาติสมัยใหม่ เพราะการที่จะทำให้คนในรัฐเดียวกันสัมผัสได้ถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ไม่อยู่จริงอย่างเรื่องของความเป็นชาติ รัฐจำเป็นที่จะต้องสร้างเรื่องราวผ่านอนุสาวรีย์หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญของชาติ และเมื่อชาติเป็นสิ่งที่ได้รับการวิวัฒนาการมาจากประวัติศาสตร์ วีรบุรุษจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ขาดไปไม่ได้ เรื่องราวของวีรบุรุษของชาติจึงเป็นกิจกรรมของชนชั้นปกครองหรือรัฐที่ผลิตความหมายออกมาให้ประชาชนได้รับรู้

เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์กับหลักเกณฑ์การพิจารณาของโบสถ์กาลาเมสโกเยที่รัฐบาลระบุว่าเป็นตัวแทนของพระเจ้าซาร์ในเรื่องกอบกู้เอกราชในสมัยจักรวรรดิรัสเซีย จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้สร้างแนวคิดวีรบุรุษของชาติมาเป็นเครื่องมือในการรวมชาติและบรรทัดฐานของความดีงามของพระเจ้าซาร์ (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, น. 34) และระบุเป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบเฉพาะของรัสเซียที่เรียก โคโคซนิก ที่ในอดีตสร้างเพื่อสื่อความหมายจากประติมากรรม และตามที่ระบุไว้ในหลักเกณฑ์การพิจารณาขององค์การยูเนสโกเป็นไปเพื่อนำมาผลิตซ้ำความหมายและประกอบสร้างในทางวัฒนธรรม (Soft Power) เพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรัสเซีย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 Church of the Ascension, Kolomenskoye

Note. Adapted from "Church of the Ascension, Kolomenskoye," by Vincent Ko Hon Chiu, 2010b, *UNESCO World Heritage Centre*. Copyright 2010 by UNESCO World Heritage Centre. Adapted with permission of the author. Retrieved from whc.unesco.org/en/documents/156220

ประการที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดวีรบุรุษของชาติเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการรวมชาติและบรรทัดฐานของความดีงามกล่าวคือ ในแต่ละช่วงของประวัติศาสตร์รัสเซีย ในด้านของสถาปัตยกรรมของการสร้างโบสถ์ส่วนใหญ่ มักจะมีการถอดรูปแบบเดิมของลักษณะการสร้างโบสถ์ที่เป็นรากฐานของการสร้างศาสนจักรที่มีรูปร่างเป็นโดม 5 โดม เช่น โบสถ์ในเครมลิน แต่สำหรับโบสถ์แห่งนี้ นับเป็นปรากฏการณ์ของสัญลักษณ์ของรัฐในรูปแบบใหม่ โบสถ์แห่งนี้จึงเป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ที่รัฐในสมัยจักรวรรดิรัสเซียนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงถึงอำนาจการปกครองแบบอริปไตยที่เป็นการสร้างสัญลักษณ์ใหม่ในแบบเฉพาะของตนที่ไม่ใช่การรับอิทธิพลจากไบแซนไทน์ที่เหมือนโบสถ์ในมอสโกเครมลินหรือที่อื่นๆ จากเหตุการณ์ที่พระองค์สามารถนำเมืองต่างๆ ที่ตกอยู่ภายใต้นักล่าอาณานิคมกลับคืนสู่รัสเซียได้สำเร็จ การสร้างโบสถ์แห่งนี้จึงเปรียบเสมือนการจินตนาการ

หรือการประดิษฐ์สิ่งใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อเก่าแต่ถูกนำมาดัดแปลงเพื่อเป้าหมายใหม่ที่แสดงถึงอำนาจอธิปไตยของรัฐในช่วงพระเจ้าซาร์วาซีลีที่ 3 ในเรื่องราวของการกอบกู้ชาติ อันเป็นประวัติศาสตร์รัสเซียได้กำหนดช่วงระยะเวลาในการได้เอกราชของชาติและจุดเริ่มต้นจักรวรรดิรัสเซียคือ ช่วงการปกครองของพระองค์ โบสถ์คาถาเมเนสโกเยจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้กอบกู้เอกราชภายหลังจากได้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแล้ว สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลต่ออารมณ์และจิตใจของประชาชนก่อให้เกิดการยึดมั่นในคุณความดีของบรรพบุรุษและถ่ายทอดความเชื่อนี้ต่อไปยังรุ่นลูกหลานซึ่งความเข้าใจดังกล่าวจะช่วยส่งผลให้สังคมรัสเซียสามารถดำเนินอยู่ได้ในทิศทางของผู้ที่สร้างสัญลักษณ์ ซึ่งผู้นำในแต่ละยุคก็นำมาใช้เพื่อให้ระลึกถึงคุณความดีที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและส่วนรวม จะเห็นได้ในปัจจุบันว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์หรือพงศาวดารของชาติรัสเซียผ่านสถานที่แห่งนี้ที่กลายมาเป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นหนึ่งในแรงจูงใจให้เกิดความรักชาติที่เมื่อเราได้ทราบว่สมัยนั้นประเทศของเรามีความเจริญรุ่งเรืองมีอำนาจสามารถปราบชนะข้าศึกศัตรูได้เป็นการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและความรู้สึกของประชาชนถึงคุณความดีที่พระเจ้าซาร์ที่ได้ทำมาในอดีต

ประการที่สอง การสื่อความหมายจากประติมากรรม กล่าวคือ บริเวณหลังคากระโจมของโบสถ์มีการนำรูปแบบของเครื่องประดับโคโคชนิก (kokoshnik) ของชนชั้นสูงซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ได้รับการยอมรับให้เป็นชิ้นงานเครื่องแต่งกายพื้นบ้านชิ้นหนึ่งที่สะท้อนเอกลักษณ์ของความเป็นรัสเซียของชนชั้นสูงและมีการกำหนดให้เป็นประเพณีการคลุมผมของสตรีโดยการสวมใส่โคโคชนิก (kokoshnik) สำหรับสตรีที่แต่งงานมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา ก่อนที่นับถือศาสนาคริสต์กล่าวว่า สตรีคนใดที่เข้าพิธีแต่งงานแล้วถ้าไม่สวมใส่โคโคชนิก (kokoshnik) ในการดำเนินชีวิตประจำวันจะนำความโชคร้ายมาให้กับบ้านและครอบครัว เป็นสาเหตุความล้มเหลวในการเพาะปลูก เกิดการเสียชีวิตของสัตว์เลี้ยงและผู้คนเจ็บป่วย และการสวมใส่โคโคชนิก (kokoshnik) พร้อมกับการคลุมผ้าสีขาวหรือสีแดงอีกชั้นก่อนเข้าโบสถ์เมื่อต้องประกอบพิธีทางศาสนา ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความศรัทธาและความเคารพสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ สถาปัตยกรรมดังกล่าวจึงเกิดขึ้นเพื่อใช้อุดมการณ์ทางสังคมในอดีตก่อนที่จะกลายมาเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงชนชั้นของรัสเซียในนัยสำคัญว่ารูปร่างดังกล่าวเป็นตัวแทนของความศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะหากไม่มีสิ่งนี้ในชีวิตประจำวันแล้วจะส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ในความเป็นอยู่ อีกทั้งยังเป็นตัวแทนของชนชั้นสูงที่อ้างสิทธิความชอบธรรมในการปกครองประเทศและแบ่งชนชั้นทางสังคมเกิดขึ้นนำมาซึ่งความเคารพนับถือ รวมไปถึงการกำหนดมาตรฐานความงามใหม่ในสังคมสมัยนั้นผ่านการแสดงออกของเครื่องแต่งกายที่ทำให้เครื่องแต่งกายโคโคชนิก (kokoshnik) จึงกลายเป็นเครื่องมือในการช่วงชิงอำนาจในการนิยามคุณค่าจากกลุ่มชนปกครองในอดีต จะเห็นได้ว่าการปรากฏคุณค่าและสนิยมเกิดขึ้นจากการนิยามวาทกรรมของการสร้างคุณค่าครอบงำอำนาจที่หาหน้ที่ในการสร้างคติและความเชื่อให้กับคนในสังคม ดังนั้นสถาปัตยกรรม

ในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองจึงเป็นไปเพื่อบรรลุเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองและยังมีบทบาทในฐานะและหน้าที่ได้อย่างดีในการประกอบสร้างความทรงจำในสังคมรัสเซียในเรื่องชนชั้นการปกครองให้ตระหนักได้ถึง การเปลี่ยนแปลงประเทศจากยุคจักรวรรดิมาเป็นสังคมนิยม จนกระทั่งปัจจุบันเป็นประเทศรัสเซียที่สามารถสร้างจิตสำนึกในเรื่องราวที่บรรพบุรุษต้องเสียสละชีพเพื่อชาติได้อีกด้วย ในปัจจุบันเครื่องประดับหมวกโคโคชนิกกลายเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติรัสเซียซึ่งจะใส่ในงานประเพณีต่างๆ การกำหนดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็เป็นอีกเครื่องมือที่รัฐบาลนำมาผลิตความหมายซ้ำๆ จนกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้การกำหนดของรัฐบาลที่เลือกใช้วัฒนธรรมที่มีอยู่ในอดีตมาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมในสังคมรัสเซียสมัยใหม่และเพื่อให้ประชาชนตระหนักได้ถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของตนผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

5. สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

นับตั้งแต่สถานที่ทั้ง 4 แห่งในกรุงมอสโกได้บรรจุเข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมก็ถือได้ว่าสถานที่เหล่านี้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศรัสเซีย และเป็นการประชาสัมพันธ์สถานที่เหล่านี้โดยใช้อิทธิพลระหว่างประเทศ สถานที่ทั้ง 4 แห่งส่งผลต่อการรับรู้ของประชาชนชาวรัสเซีย จากการให้ความหมายที่ระบุไว้ในหลักเกณฑ์การพิจารณาของรัฐบาลภายใต้บริบทอุดมการณ์ชาตินิยม โดยพยายามเพิ่มคุณค่าและความโดดเด่นในระดับสากลที่แตกต่างจากชาติอื่นๆ เพื่อกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกให้ถึงความเป็นชาติรัสเซีย ก่อให้เกิดความสามัคคีและความจงรักภักดีต่อรัฐบาลซึ่งเป็นหนึ่งในการประกอบสร้างอำนาจของรัฐ โดยสิ่งที่เป็นจุดร่วมกันของสถานที่ทั้ง 4 แห่งนี้ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ของผู้ศึกษาสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง สถานที่ทั้ง 4 แห่งนี้เกี่ยวข้องกับศาสนาทั้งหมด การเป็นมรดกโลกเป็นการสร้างคุณค่าทางศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ให้มีความเป็นสากลและประกาศความยิ่งใหญ่ทางศาสนา โดยมีรัฐบาลให้การสนับสนุนและพยายามนำความสำคัญและคุณค่าทางศาสนาดังกล่าวครอบงำไปบนความแตกต่างหลากหลายจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการหยิบยกวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วในอดีตมาประกอบสร้างความสำคัญกับศาสนา และวัฒนธรรมที่เกิดจากศูนย์กลางอำนาจอย่างมอสโกมาเป็นรากฐานวัฒนธรรมแห่งชาติและบังคับโดยผ่านระบบการศึกษา การสื่อสาร เช่นเดียวกับการที่รัฐบาลรัสเซียในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับการประกาศคุณค่าความเป็นมรดกโลกในประเทศ เพราะศาสนานั้นเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญกับรัฐบาลที่มีความสัมพันธ์กับบรรดาสถาบันทางสังคมอื่นๆ มีอิทธิพลช่วยส่งเสริมให้สถาบันอื่นๆ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่รัฐต้องการมีความสัมพันธ์กับสถาบันของรัฐบาลในลักษณะการคำนวณค่านิยมของสังคมเพื่อนำเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศในการรองรับความชอบธรรม

ประการที่สอง ผู้ศึกษาเห็นว่าในปัจจุบันสถานที่เหล่านี้ได้กลายเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อประชาชนชาวรัสเซียและต่างชาติไว้ศึกษาและเข้าเยี่ยมชม จะเห็นว่ารัฐบาลรัสเซียตระหนักและให้ความสำคัญกับการสร้างพิพิธภัณฑ์ของชาติ เพราะพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่แสดงความทรงจำศูนย์กลางการปกครอง ศูนย์รวมจิตใจและศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมของคนทั้งชาติทั้งหมด จะเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนในการตระหนักดังกล่าวคือ การรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ดังเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในนโยบายทางวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญคุ้มครองตั้งแต่ในสมัยสหภาพโซเวียตจนถึงปัจจุบันที่มีการพัฒนาและร่างเอกสารเกี่ยวกับการป้องกันเรื่อยมาจนกระทั่งเข้าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งมรดกโลกย่อมมีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนรัสเซียในปัจจุบันมีจิตสำนึกของความเป็นชาติที่เกิดจากความภาคภูมิใจในมรดกของชาติตน เพราะเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาประวัติศาสตร์และหลักเกณฑ์การพิจารณาแต่ละสถานที่ที่มุ่งเน้นคุณค่าในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแบบรัสเซีย วิถีกรรมของบรรพบุรุษซึ่งเป็นแบบอย่างในการสร้างคุณค่าเพื่อส่วนรวมผ่านร่องรอยหลักฐานที่อยู่ในแหล่งมรดกโลก เช่น อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถานต่าง ๆ โบสถ์ ภาพวาดจิตรกรรม ดังนั้น การสนับสนุนของรัฐบาลในการทำให้แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมเหล่านี้กลายเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งชาติสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและอัตลักษณ์ของสังคมรัสเซียในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ประการที่สาม สถานการณ์ระหว่างประเทศและภายในประเทศได้ส่งผลให้รัสเซียดำเนินสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมของตนผ่านมรดกโลกทั้ง 4 แห่ง กล่าวคือ ในระดับระหว่างประเทศ ผู้เขียนมองว่าชาตินิยมที่สร้างขึ้นเป็นผลมาจากการตื่นตัวของรัฐบาลที่ต้องการแสดงอำนาจและดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติรัสเซียในเวทีโลกในช่วงก่อนและล่มสลายสหภาพโซเวียต โดยรัฐบาลได้สร้างคุณค่าและความโดดเด่นของชาติให้เป็นสากลซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ระบุไว้ข้างต้นขององค์การยูเนสโก และสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลที่ต้องการสร้างการยอมรับจากนานาประเทศในการแสวงหาพันธมิตรในช่วงเวลานั้น นอกจากนี้รัฐบาลและหน่วยงานด้านวัฒนธรรมต้องการแสดงออกถึงศักยภาพของตนที่สามารถดำเนินการตามหลักเกณฑ์และข้อบังคับขององค์การยูเนสโกได้ และการออกกฎระเบียบการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเป็นการแสดงออกถึงระบบการจัดการที่ดี มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพของภาครัฐ จนสามารถอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์และผ่านกรรมมาธิการมรดกโลก และสิ่งสำคัญคือ ความสามารถของรัฐในการนำมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศตนเป็นสื่อบ่งบอกถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมอันยาวนานของชาติตน และเป็นการประกาศเกียรติภูมิความยิ่งใหญ่ของประเทศสู่สายตานานาชาติในระดับภายในประเทศ การอนุรักษ์มรดกโลกทางวัฒนธรรมของรัฐบาลรัสเซียเป็นไปเพื่อรับเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนาและอนุรักษ์สถานที่ทั้ง 4 แห่งซึ่งจะส่งผลให้เกิดรายได้ให้แก่ประเทศจากการท่องเที่ยวหลังจากสถานที่ดังกล่าวได้เป็นมรดกโลกแล้ว โดยเฉพาะในช่วงก่อนล่มและหลังล่มสลายสหภาพโซเวียต รัสเซียต้องการความช่วยเหลือจากนานาประเทศใน

ด้านเศรษฐกิจ เงินทุนสนับสนุนจึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องการ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกมีส่วนช่วยในการสร้างชาติรัสเซียสมัยใหม่ให้มีสถานะในระดับโลกอีกครั้ง อีกทั้งดึงดูดความสนใจของประชาชนในขณะนั้นจากความยากลำบากภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ให้มาสนใจเกียรติภูมิและความยิ่งใหญ่ของประเทศตน และเงินทุนสนับสนุนเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

การสร้างชาตินิยมเป็นเครื่องมือหลักของทุกรัฐในการจัดระเบียบชุดความคิดให้แก่คนในสังคม เพื่อให้ความคิดและความเชื่อของประชาชนสอดคล้องตามความต้องการของรัฐ เพราะความมั่นคงของรัฐเกิดได้จากความเป็นหนึ่งเดียวกันของประชาชน เพราะประชาชนถือได้ว่าเป็นพลังขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาประเทศชาติ การศึกษาเรื่องการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย สร้างองค์ความรู้เรื่องการใช้สถานที่สำคัญในประเทศรัสเซียมาเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของประชาชนในประเทศเดียวกัน โดยเฉพาะรัสเซียเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบกับความแตกแยกในสังคม ปัญหาความมั่นคง ปัญหาเศรษฐกิจ และสถานะในเวทีระหว่างประเทศลดลงภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต การสร้างชาติรัสเซียสมัยใหม่จึงเป็นเรื่องหลักที่รัฐต้องเร่งดำเนินการ และการศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่าการใช้ประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมของรัสเซียเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ภายในประเทศและเวทีระหว่างประเทศเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่รัฐทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ นอกจากนี้การศึกษาเรื่องการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการเป็นมรดกโลกได้สร้างองค์ความรู้ในเรื่องชาตินิยมอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศรัสเซียที่รัฐสร้างชาตินิยมของคนในชาติผ่านแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ซึ่งก่อนหน้านี้องค์ความรู้เกี่ยวกับชาตินิยมในประเทศรัสเซียจะเน้นไปที่ตัวบุคคลหรือผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดและนโยบายของผู้นำ ดังนั้นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศรัสเซียจึงไม่ใช่เพียงสถานที่ที่มีไว้เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของรัสเซีย และไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ที่มีไว้เพื่อชื่นชมความสวยงามของสถาปัตยกรรมต่างๆ เท่านั้น แต่มรดกโลกทั้ง 4 แห่งยังเป็นสื่อของรัฐที่ปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และชาตินิยมให้แก่ประชาชนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการผลิตความหมายซ้ำผ่านการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในกรุงมอสโกประเทศรัสเซีย คือ ควรศึกษามรดกโลกทางวัฒนธรรมในเมืองอื่นๆ ของประเทศรัสเซียเพิ่มเติม เนื่องจากผู้ศึกษาเล็งเห็นว่าจะจะเป็นงานเพื่อให้เกิดองค์ความรู้แบบรอบด้านและครบถ้วนของประเทศรัสเซีย และควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องของภาพจิตรกรรมและสถาปัตยกรรมของรัสเซียในเชิงลึกเพื่อองค์ความรู้ที่ครบถ้วน ข้อเสนอแนะข้างต้นจะช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้ครอบคลุมการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรมของประเทศรัสเซีย เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาสนใจศึกษาในประเด็นดังกล่าวต่อไป

เอกสารอ้างอิง/ References

- กัณฐศุภา พงษ์ศิริชัย. *การเมืองการปกครองประเทศรัสเซีย*. ผู้อำนวยการโครงการรัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2559
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). *ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประทุมพร วัชรเสถียร. (2553). *โลกร่วมสมัย 2 คำตอบที่คนรุ่นใหม่ไม่รู้*. กรุงเทพฯ: ปาเจรา.
- โรลิ่ง บาร์ตส์. (2551). *มายาคติ [Mythologie]* (พิมพ์ครั้งที่ 3). (วรรณพิมพ์ อังกฤษศิริพร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1957)
- อนุช อภาภิรม. (2556). *รัสเซียเสือใหม่ซ่อนเล็บ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อนันต์ชัย เลหาะพันธุ์. (2548). Eastern Question: ปัญหาตะวันออก. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ ยุโรป 3*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- อนันต์ชัย เลหาะพันธุ์ และสัญญาชัย สุวังบุตร. (2548). *รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม*. กรุงเทพฯ: ศักติโสภาคการพิมพ์.
- อนิรุทธิ์ สมเสาร์. (2557). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางศาสนาของเลฟตอลสตอย ที่ขัดแย้งกับหลักความเชื่อของพระศาสนจักรออร์ทอดอกซ์แห่งรัสเซีย* (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Hephaestus Books. (2011). *Article on world heritage site in Russia*. Moscow: Russia.
- ICOMOS UNESCO. (1990). *Advisory body evaluation of Moscow Kremlin*. Retrieved February 20, 2016 from <http://whc.unesco.org/en/list/545>
- _____. (1993). *Advisory body evaluation of architectural ensemble of the Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad*. Retrieved February 20, 2016 from <http://whc.unesco.org/en/list/545>
- _____. (1994). *Advisory body evaluation of the church of the ascension, Kolomenskoye*. Retrieved February 20, 2016 from http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/634.pdf
- _____. (2004). *Advisory body evaluation of Novodevichy (Russian Federation)*. Retrieved February 20, 2016 from http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/1097.pdf
- The Moscow time Reuters. (2011). *God absent from church's New Spiritual Guild*. Retrieved May 8, 2016 from themoscowtimes.com/news/article/god-absent-from-churches-new-Spiritual-Guild/429892.html

- Ko, Vincent Hon Chiu. (2010a). *Ensemble of the Novodevichy Convent (Russian Federation)*. UNESCO World Heritage Centre. Retrieved May 8, 2016 from whc.unesco.org/en/documents/156257
- _____. (2010b). Church of the ascension, Kolomenskoye. UNESCO World Heritage Centre. Retrieved May 8, 2016 from whc.unesco.org/en/documents/156220
- _____. (2010c). The Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad. *UNESCO World Heritage Centre*. Retrieved May 8, 2016 from whc.unesco.org/en/documents/112077
- _____. (2016). *Kremlin and Red Square, Moscow (Russian Federation)*. UNESCO World Heritage Centre. Retrieved December 7, 2016 from whc.unesco.org/fr/documents/155819